

L' AVALUACIÓ DE LA RECERCA EN HUMANITATS I CIÈNCIES SOCIALS

Taller, 28 i 29 de gener de 2010. AQU

Una reflexió sobre l'avaluació de la recerca en ciències socials

Joan Subirats Humet,
Institut de Govern i Polítiques Públiques, UAB

Cal partir de la diferència substantiva que existeix a l'hora de fer recerca en relació a l'objecte d'estudi. En ciències socials (CCSS) el context juga un paper central. I en aquest context, el recercador hi és present. No crec que les CCSS, o al menys la ciència política que és del que puc parlar amb una mica més de consistència, puguin desenvolupar recerca i, per tant, tractar de fer ciència, de la mateixa manera que les ciències naturals. Els elements de racionalitat, strictu sensu, que es fan servir en ciències naturals no són suficients a l'hora de fer recerca en molts dels àmbits de les CCSS o més concretament de la ciència política, ja que aquesta requereix també anàlisi de l'experiència, del context i capacitat de judici sobre el s'està tractant d'analitzar. Des del meu punt de vista, i assumint la perspectiva aristotèlica de la "phronesis", ens interessem pels particulars i no només per les generalitats, i si busquem entendre les formes en que funciona el món, ho fem per que ens interessa aplicar aquests coneixements al món real, un món que és molts cops imprevisible, com ho són els esser humans que l'habiten i s'hi relacionen. Les preguntes de recerca per mi són: Cap on estem anant?, qui hi guanya i qui hi perd, i mitjançant quins instruments de poder?, allò que volem aconseguir, és (socialment) desitjable?, que podem fer-hi?. Per tant, una "bona" recerca hauria de ser capaç d'explicar no només allò que passa, sinó també les implicacions socials i polítiques que suposa, i el grau de consens o conflicte social que genera. La teoria que es deriva d'aquest coneixement difícilment podrà ser situada i valorada al mateix nivell que la que és produïda en l'àmbit de les ciències naturals, i en el seu sentit epistèmic. No ho tenim fàcil per aconseguir que la nostra recerca sigui, no tan sols universal i abstracta, sinó fins i tot acumulativa, estable i predictiva, donat el propi objecte d'estudi escollit. La concreció temàtica i/o territorial, l'estudi de casos, la

incorporació de les subjectivitats o de les emocions,...., són elements de valor en la recerca pròpia, i de desvalor en l'avaluació que se'n pugui fer des de paràmetres més estrictament epistèmics.

A mi m'interessa mirar el que passa a la pràctica abans de fer teoria, m'interessen els casos i el context en que es desenvolupen, m'interessen els valors des dels que intervenen els actors, m'interessa veure les relacions de poder que es donen, m'interessa mirar de prop la realitat i per tant també les petites coses, preguntar-me el "com" i veure els relats, mirar l'acció en relació a l'estructura o la institució, i fer-ho tenint en compte la pluralitat de veus que tracten de fer-se sentir. Tot plegat implica una certa mirada i pràctica metodològica i una certa voluntat de que la feina feta pugui retornar i ser utilitzada.

Tot plegat, té conseqüències per l'avaluació de la feina feta. L'anàlisi de la qualitat de la recerca realitzada, haurà de ser contrastada metodològicament per part de qui pugui fer-ho acceptant les especificitats esmentades, i caldrà veure també el grau d'aprofitament que se'n faci des del punt de vista d'aprenentatge social i de transformació de la realitat. Això indica la significació de la transferència, i les multiplicitats de formes en que es pot donar. Les revistes de referència són significatives pel que indiquen d'acceptació de la recerca realitzada dins dels paràmetres que la pròpia especialitat desenvolupa, però també ho serà el impacte del que s'ha fet en un àmbit més general (actors, operadors, media,...). I els formats poden ser variables, ja que l'edició de llibres permet transportar treballs més col·lectius, i/o treballs en formats que difícilment són assumibles per les revistes de referència de cada àmbit, però que necessàriament han de donar-se per arribar als actors i operadors que treballen en els canvis de la realitat analitzada.

Cada cop és més important, des del meu punt de vista, valorar el treball en grups i el treball de recerca que incorpori diferents mirades o aproximacions disciplinars. Si l'èmfasi es posa no només en la consistència científica o metodològica del que es fa, sinó també en els impactes que aquesta recerca té en l'esfera social o territorial en que es treballa, això implica centrar-se més en els problemes d'estudi (que molt cops precisen la pluralitat d'enfocaments i mirades per entendre el que passa) e no pas en la "puresa" disciplinar o analítica de la que es parteix. Això exigeix superar visions de treball més individual o quasi, que fins ara han estat molt freqüents en l'àmbit de les CCSS, i

avançar en estructures i espais de recerca més grans i plurals. Les dinàmiques d'avaluació haurien de poder incorporar aquests elements de valor del treball de recerca en grup, sense que això hagi de voler dir dissoldre o difuminar les aportacions individuals en ens col·lectius abstractes.

Caldria doncs avançar en l'establiment de revistes i paràmetres de difusió de les diverses disciplines i àmbits d'investigació, i aconseguint que aquestes revistes compleixin els paràmetres de qualitat que s'han anat decantant a nivell internacional. I, complementàriament, buscar d'establir criteris per poder valorar adequadament les dinàmiques i els resultats de la transferència i disseminació realitzats. En aquest sentit, no crec que això pugui fer-se de manera genèrica, sinó que caldria fer alguna prova pilot en un àmbit determinat i avançar de manera ordenada. Cal evitar que la complexitat, inherent als camps científics en els que treballem, acabi per fer pensar que és impossible saber que és bona o mala recerca, o que no es podrà trobar mai el nivell d'impacte en la transferència. I per tant, cal avançar en sistemes que permetin assumir aquesta complexitat. És evident que els projectes de recerca competitius aconseguits són un bon indicador, però també ho són (des d'una altra perspectiva) els projectes de recerca no competitius, sempre que no es converteixin en treballs repetitius de format propi d'una empresa de consultoria. Són importants les referències que altres recercadors fan de la teva feina en revistes i publicacions especialitzades, però també cal valorar (encara que sigui des d'altres paràmetres) el impacte social aconseguit i valorat en termes de presència en buscadors o altres mecanismes a explorar.

Cada cop més, el finançament (públic) de la recerca posarà l'èmfasi en la capacitat d'aquesta per fer front i contribuir a superar problemes socials presents i futurs. L'èmfasi en els problemes i no en les disciplines, hauria d'implicar ajustos entre l'agenda pública de recerca i l'agenda dels recercadors i dels grups o centres en els que desenvolupen la seva feina. Entendre que els recercadors en ciències socials avancen contrastant hipòtesis i mètodes de recerca en entorns que no són estables ni previsibles, i que aquesta interacció i contrast modifica uns i altres, és clau per valorar mètodes i formes de treball que no s'ajusten a les que la ciència convencional entén com acceptables. Cal doncs evitar que les especificitats esmentades ens acabin portant a dir que l'avaluació de la recerca en ciències socials és tant exclusiva i diferent que res del

que es fa en altres àmbits pot aplicar-se, però al mateix temps cal fugir del mecanicismes simplificadors en que estem a punt de caure.